

ВАСИЛИЈЕ Ђ. КРЕСТИЋ

## КЊИГА О КОНСТАНТИНУ БОГДАНОВИЋУ

Не тако давно, професорка Љубомирка Кркљуш објавила је веома значајну књигу *Средишњи органи власти у Српској Војводини 1848–1849. године*. Изучавајући изворе и литературу за ту књигу, она се нужно и често сусретала с именом Константина Богдановића. Као одличан познавалац наше националне историје, професорка Кркљуш је учила да је Богдановић неправедно запостављен, да су његове политичке, дипломатске, правне, историографске и друге активности у нашој науци занемарене, да он заслужује да се о њему изнесу научно проверени судови, па да у нашој науци добије место које му припада.

Константин Богдановић је деловао у више области: у друштвеном, културном и политичком животу. По струци је био правник изузетно широког образовања и пространих знања. Школовао се у Паризу, Лондону и у неким немачким градовима, у којима је осим усавршавања знања језика углавном проучавао историјску литературу и политичке науке. Бавио се историјом, а заузео је, како пише професорка Кркљуш, значајно место у историји српске књижевности, у којој је био зачетник реалистичке критике. Када је 1841. године основано Друштво српске словесности, постао је један од првих његових редовних чланова. Његови објављени радови нису бројни, али према оцени његовог биографа они имају трајну вредност у развоју српске књижевности, језика и права.

Занимљиво је, и зато то желим да нагласим, да је Богдановић намеравао да напише историју Српског покрета 1848/49. године, али га је у томе претекла смрт. Та историја, како је навестио, била би приказана без страсти, објективно, без симпатија и антипатија, и без било какве личне ползе. Осврћући се на ту његову неиспуњену жељу, професорка Кркљуш је написала да не треба

сумњати да би таква личност каква је била Богдановићева, „која је могла и умела да разуме и да протумачи догађаје и чињенице, објективно и непристрасно”, а уз то као учесник у догађајима и искрени родољуб, страсно и потпуно одан интересима свог народа и те како била у стању поуздано да сведочи о четрдесетосмашким збивањима.

Посао којег се подухватила професорка Кркљуш није био једноставан и лак. Архивска грађа у којој је реч о Богдановићу расута је на све стране па је требало уложити много труда да се она сабере, систематизује и проучи. Било је нужно прелистати много књига, мемоарских дела, часописа и новина у којима се налазе понеки подаци од којих је, попут мозаика, требало сложити све те каменчиће који су уродили темељно проученом монографијом. Попис извора и литературе, које је ауторка приложила на последњим страницама књиге, као и више од 550 напомена које прате основни текст, сведоче о том замашном послу који је обавила.

Читава књигу чине укупно седам поглавља која су, у оквиру тематских целина, нанизана хронолошким редоследом. Поред „Увода” и краћег Богдановићевог „Животописа” следи поглавље под насловом „У служби Обреновића”. Посебно место ту је добила Катанска буна у којој је, као присталица Обреновића, учествовао и Богдановић. Због тога је он сносио и одређене последице, о чему је професорка Кркљуш изнела уверљиве доказе. У оквиру овог поглавља подробно су описани и његови студијски боравци у Паризу, Лондону и немачким градовима. Готово дирљиво ауторка је приказала Богдановићеве односе с кнезовима Милошем и Михаилом, које је он својим стручним знањима, својим широким образовањем одано служио а они се према њему, када је остао без средстава за живот, нису понели на начин како је заслужио.

Пуних педесет страна има поглавље које се односи на Богдановићеве активности у време револуције 1848/49. године. Ту су, најпре, приказана његова иступања у Хрватском сабору, посебно његова настојања да приволи бана Јелачића да крене у рат против Мађара. О томе је писао оштре текстове у свом *Весџнику*. У једном од тих текстова, под насловом „Бан Јелачић и Срби”, питао се где су Хрвати који су са Србима склопили савез ради заједничке борбе против Мађара, који чине најгора зверства против Срба: секу, пеку, вешају, пале села и разарају храмове. Нагласио је да Срби већ два месеца пружају отпор том насиљу, а Хрвати седе и гледају. Забринут због страдања Срба, јавно је прозвао Јелачића питајући: Чека ли бан да Мађари најпре са Србима сврше, па да се онда упуте и на Хрватску? Као члан Главног одбора Богдановић је августа 1848. написао писмо Људевиту Гају у којем је истакао: „Нас Србе, ваш

господин Бан упропасти. Овде се код нас рат велики на све стране води, а Бану је добро у Загребу, гледати па ћутати (...) на кратко стоимо с Баном на точки краиног развеза. Ми ако паднемо, остаће поштење на гробу; али ако при тој шпекулацији гадној падну Хрвати, какав ће њих(ов) крст бити.”

Разне врло значајне и одговорне послове обављао је Богдановић у време револуције у Војводици сарадњом с патријархом Рајачићем, Ђорђем Стратимировићем и Ђорђем Стојаковићем. Значајне су његове дипломатске активности које је имао у Бечу, где је уложио много труда да се Српска Војводина призна и изгради као јединица са одређеним државноправним статусом. У књизи су подробно приказани проблеми око уређивања листа *Весник*, стална сумњичења да заступа политику Обреновића и, коначно, његово разочарање статусом Војводине и повлачење из јавних послова. Ваља нагласити да је подацима објављеним у овом поглављу професорка Кркљуш до појединости представила Богдановића као врло способног, по уверењима доследног, принципијелног и моралног човека и политичара, али да је многим новим документима проширила и досадашња знања која се тичу историје Срба у време револуције.

У поглављу „Објављени и необјављени историографски и правнички радови” професорка Кркљуш извршила је анализу свих Богдановићевих расправа. Најважнији објављени радови су: *Србски народни сабор у виду њраџмајичном и њравословном, Изсјигуле-нија М. Свешћина у Ушуку II*, роман *Пасџир краљ или ослобођење Србије и Историја србскоџ усџава*. Значајнији необјављени историјски списи су: „Споменици Народа Србског” и „Споменици народа Српског и Хрватског”. Професорка Кркљуш је показала у чему се састоји њихова вредност, по чему су они значајни а које су њихове слабости и недоречености. Приказом тих радова професорка Кркљуш је представила у новом светлу у много чему неправедно заборављеног и недовољно познатог Богдановића. Исто то учинила је и с текстовима Богдановића о језику и књижевности, његовим погледима о слободи, либерализму, људским и грађанским правима. Ауторка је нагласила да је за Богдановића народност „највећа вредност и најузвишеније добро у сваком смислу”, да народност „треба да буде водила сваке политичке акције и борбе”. Због таквог става о народности, закључак је професорке Кркљуш, да је „целокупну своју делатност, стручну, књижевну и политичку, Богдановић гледао као оруђе и средство да допринесе добробити свог, српског народа.” Крајњи циљ целокупне јавне и политичке активности Константина Богдановића, по разложној оцени ауторке ове монографије, био је да се раздвојени делови

српског народа, расејани по разним територијама и господствима, поново окупе, да се нађу у једној, својој независној држави.

У суптилним и добро изваганим описима личности и целокупне активности Константина Богдановића професорка Кркљуш је обавестила читаоце какво мишљење о њему су имали поједини његови савременици, као што су Јован Суботић, Јаков Игњатовић и песник Ђорђе Марковић Кодер, који му је одао пошту у свом спеву „Роморанка”. Исто тако обавестила је читаоце ко је и како је у раније и новије време писао о Константину Богдановићу.

Прочитавши књигу професорке Кркљуш, са задовољством могу да нагласим да је она изнела уверљиве податке да је главни јунак њеног дела „заслужио уважање и поштовање потомства – свог српског народа” с обе стране Дунава и Саве. Да је Богдановић „у пуном смислу те речи човек свог времена – времена процеса и догађања, преломних и судбинских за српски народ у Јужној Угарској и за његову будућност”. Заправо, реч је о прворазредном истраживачком раду. У њему су дошли до изражаја савршена научна обавештеност и поузданост у излагању, одлично познавање ондашњег времена, друштва, политике и личности које дефилују њеном књигом. Изграђујући потпуну слику о Константину Богдановићу, она је многим новим чињеницама обогатила и време у којем је он живео и радио. Закључујући ово излагање, желим да нагласим да студија о Константину Богдановићу професорке Љубомирке Кркљуш може да послужи као узор како треба писати научне монографије о нашим истакнутим и заслужним ствараоцима.\*

---

\* Реч на представљању књиге Љубомирке Кркљуш *Константи́н Богдановић (1811–1854)* (Матица српска, Нови Сад 2018), у Матици српској, 4. фебруара 2019. године.